



KE ZKVALITNĚNÍ PŘÍPRAVY VOJÁKŮ Z POVOLÁNÍ

XIV. sjezd KSČ jednoznačně ukázal, že zajištění spolehlivé obrany země a socialistických vymožeností našeho lidu je trvalým úkolem celé naší společnosti. Spolehlivého splnění tohoto úkolu můžeme dosáhnout v rámci jednotného úsilí států — účastníků Varšavské smlouvy v nerozborném přátelství a spojenectví se SSSR.

Vysoká politická a odborná připravenost velitelského sboru Československé lidové armády je rozhodujícím předpokladem pro plnění všech náročných úkolů, které vyplývají pro armádu z požadavků vysoké bojeschopnosti a zabezpečení trvalé bojové pohotovosti vojsk. Rozvoj vědeckotechnické revoluce a jeho odraz ve vojenství vyžadují, aby si velitelský sbor plně osvojoval novou složitou bojovou techniku, aby zvládl stále složitější úkoly výchovy a výcviku vojsk v míru a aby byl všestranně připraven pro vedení bojové činnosti a řízení vojsk v soudobé válce vedené at konvenčními prostředky, nebo zbraněmi hromadného ničení. Vojáci z povolání plní významnou úlohu i při formování socialistického vědomí značné části našich mladých lidí, v jejich výchově k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu.

To vše si zákonitě vynucuje, že systém přípravy velitelského sboru musí být stále ve středu pozornosti stranického a státního vedení a zejména velení armády. Prochází značně dynamickým vývojem a je poznamenán častými strukturálními změnami. V rozvoji systému přípravy vynakládá velení značné úsilí k dosažení vyššího stupně intenzifikace především vojenského školství, které tvoří hlavní článek vojenské vzdělávací soustavy.

Také v současné době prochází naše vojenské školství významnou etapou svého rozvoje, jejíž cílem je dosažení podstatně vyšší kvality přípravy kádru ČSLA, zejména **poskytováním vysokoškolského vzdělání postupně všem důstojníkům na vojenských vysokých školách.** Pro výkon vyšších funkcí v armádě má být toto vzdělání dále prohlubováno v postgraduálním studiu na vojenských akademích.

Nový systém přípravy kádru Československé lidové armády je značně náročný. Jedním z prvních předpokladů úspěšné výstavby nového systému a dalšího rozvoje vojenského školství je hluboké pochopení příčin a smyslu změn, jakož i celkových záměrů a cest velení armády při zdokonalování vojenské školské soustavy. Proto

cílem tohoto článku je přispět alespoň skromným dílem k splnění shora uvedené předpokladu

Dosavadní vývoj našeho vojenského školství byl značně složitý. Ne vždy se podařilo dosáhnout všeho, co se očekávalo od některých strukturálních změn, ne

vždy byla správně pochopena a důsledně realizována i mnohá účelná opatření. Bude proto účelné ukázat i současně zaváděný systém přípravy kádru ČSLA a jeho některé problémy z pohledu dosavadního vývoje vojenského školství ČSLA, i když ve značně zjednodušené historické zkratce.

Vývoj vojenského školství po roce 1945

Vývoj vojenského školství po roce 1945 v poválečném období byl značně složitý. Komunistická strana Československa usilovala v oblasti branné politiky především o to, aby byl důsledně uplatňován Košický vládní program, aby se armáda stala skutečně lidovou, technicky soudobě vybavenou, aby byla schopna spolehlivě bránit nastoupenou cestu k socialismu. K tomu bylo nutné především vyřešit třídně politické zkvalitnění velitelského sboru. Nepříznivý vývoj mezinárodní situace, růst mezinárodního napětí a stupňování „studené války“ vyžadovaly urychleně povolání na velitelské, štábní a technické funkce v armádě mnoho mladých, straně oddaných příslušníků dělnické třídy, jimž bylo nutné poskytnout ve velmi krátké době potřebné vzdělání.

V zaměření tohoto vzdělání objektivně bylo třeba respektovat prudký rozvoj vojenství, vědy a techniky, jehož odrazem bylo zavedení do výzbroje armády velkého množství složité a na obsluhu velmi náročné techniky. Velitelský sbor bylo proto nutné připravit ve velmi krátké době k ovládnutí a správnému využívání této moderních techniky v bojové činnosti i v mírové přípravě vojsk.

Košický vládní program jasně ukazoval cestu i v oblasti vojenského školství — vždyť uváděl „Aby byla umožněna co nejúžší spolupráce s Rudou armádou, budou organizace, výzbroj a výcvik nové československé branné moci stejné, jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády...“. Tento jednoznačný požadavek nebylo však možné v oblasti vojenského školství důsledně prosadit do té doby, pokud Únorové vítězství čs. pracujícího lidu v roce 1948 definitivně nerozhodlo o dalším charakteru našeho státu a tedy i jeho armády, velitelského sboru a o obsahové náplni výuky na vojenských školách.

V organizaci, obsahu, metodách i formách vojenského školství v prvních poválečných letech se odrážely jen velmi malým způsobem zkušenosti z přípravy důstojnických kádru slavné Sovětské armády. Dále ve větším měřítku převažovaly zásady, názory a zkušenosti ze školení důstojníků předmnichovské republiky

a západních armád, zejména anglické armády.

V celku můžeme charakterizovat vznik a vývoj vojenského školství v období od roku 1945 do únorového vítězství a v dalším až do roku 1950 tak, že navazovalo na tradice a v podstatě přebíralo systém přípravy důstojnických kádru předmnichovské republiky. Těžce se vypořádávalo s důsledky šestiletého přerušení vývoje po dobu okupace a i s důsledky zásahů do soustavy občanského školství za války. Vztahy vojenské školské soustavy s civilním školstvím nebyly rozvinuty, rozvoj vojenského školství nebyl v podstatě ovlivňován základními dokumenty, učební dokumentace, plánování, systém kontrolní činnosti, řízení učebně výchovného procesu postrádalo vcelku zásadní usměrňující vliv ze strany MNO.

V rozvoji vojenského školství bylo nutné překonávat tendence některých příslušníků vedení armády, kteří se snažili brzdit a mařit realizaci zásad Košického vládního programu a omezovat příliv nových pokrokových sil do armády. Přispívalo k tomu i obsahové zaměření přípravy budoucích důstojníků, kterou zabezpečoval velitelský a učitelský sbor převážně složený z důstojníků předmnichovské armády, armády bývalého Slovenského štátu a příslušníků čs. jednotek na Západě. K omezování přílivu nových sil do armády byly zaměřeny i požadavky na uchazeče, zejména požadavek středoškolského vzdělání, který v tehdejších podmínkách znamenal, že ke studiu byli jenom v minimálním počtu přijímáni uchazeči dělnického a rolnického původu a uchazeči z řad pokrokové inteligence. To způsobovalo, že ve známém počtu školených kádru byla poměrně malá část členů KSČ. Projevovала se snaha postupně vytlačit pokrokové kádry a příslušníky prvního čs. armádního sboru z armády a získat na svou stranu kádry politicky nevyhraněné.

Celkový vývoj této etapy však zásadně ovlivňovalo úspěšné vedení boje KSČ za pokrokový vývoj osvobozené republiky a ten se odrážel stále zřetelněji jak ve vývoji armády, tak i ve vývoji vojenského školství. Úmysl udržet charakter vojen-

ského školství z doby buržoazní republiky se neuskutečnil. Vítězství pracujícího lidu v Únoru 1948 umožnilo prohloubit vliv strany na tvořivé uplatňování pokrokových vývojových tendencí vojenského školství v dalších etapách. V průběhu a zvláště ke konci této etapy se začalo uskutečňovat školení kádru na sovětských vojenských akademích a kursech, kam byli vysíláni mladí a straně oddaní příslušníci velitelského sboru.

Mnozí z nich po návratu do vlasti odcházeli do vojenských škol, aby jako řídící orgány anebo pedagogičtí pracovníci přídávali jak získané poznatky, tak i své zkušenosti z války novému velitelskému sboru.

Ale ani potom zdaleka nešlo vše ve vojenském školství již snadno a bez nedostatků. Pedagogicko-vychovatelský sbor v tehdejší válečné škole a učilištích bylo nutné po únorovém vítězství v roce 1948 a 1949 především očistit od protilidových a reakčních živlů. Bylo nutné rozvinout politickovychovnou práci na základech marxismu-leninismu, ustanovit stranické organizace a vytvořit stranické orgány. Přijímání posluchačů do vojenských učilišť i na vysokou vojenskou školu musili provádět splňovat základní požadavek — třídní, politickou vyspělost, uvědomělost a oddanost socialismu. Na druhé straně však upevnění velitelského sboru armády jako nástroje dělnické moci a její sblížení s lidem politickými prostředky bylo mnohdy nezbytné doprovázeno snížením civilního a i odborného vzdělání u posluchačů.

Před vojenským školstvím v období let 1945—1950 stály v důsledku toho velmi náročné úkoly — připravit velitelský sbor s vysokou politickou úrovní, který by byl schopen plnit i po vojenskoodborné stránce vysoké požadavky kladené na velitele jak v soudobém boji, tak i v mírové přípravě a výchově vojsk. Naléhavá potřeba velitelských kádru u vojsk a ve štábech limitovala ve značné míře dobu i metody školení. Proto odborná příprava byla řešena hlavně cestou značně úzkých specializací. Důraz byl kladen na přesnou a hlubokou znalost vojenských řádů a platných předpisů, na znalost bojové techniky u vojsk, na uvědomělou kázeň, přesnost, vytrvalost a tělesnou zdatnost. Důstojník byl připravován především z hlediska znalostí a návyků konkrétní soudobé praxe a potřeby vojsk tak, aby mohl plnit funkci, pro niž byl školen, již od samého začátku svého nástupu na funkci.

Vývoj přípravy kádru a vojenské školské soustavy v období let 1950—1959 můžeme charakterizovat jako období prohlubování vlivu linie strany v armádě, která

se na počátku etapy projevila v přijetí usnesení vojenského komitétu ÚV KSČ z 29. 6. 1949 a z 21. 10. 1949. Období můžeme také charakterizovat jako hlubší využívání zkušeností z budování Sovětské armády a sovětského vojenského školství. Projevilo se to především v pomoci poradců a v převzetí základní učební dokumentace vojenských učilišť a akademií Sovětské armády. Kromě toho byla vydána celá řada stranických dokumentů, jako bylo usnesení ÚV KSČ z 16. 4. 1956 „O zvýšení úrovně a o dalším rozvoji vojenských škol“, usnesení ÚV KSČ k vojenskému školství z roku 1957 a 1958 a další. V této etapě byl podstatně položen základ pro vytvoření vojenské školské soustavy, která byla ovlivněna pokračujícím procesem postupného dotváření jednotlivých druhů vojsk a služeb, dalším doplňováním důstojnického sboru z řad příslušníků dělnické třídy, technizací armády, zaváděním nových řádů, předpisů a bojových prostředků, růstem počtu útvarů, svazků apod. Obsahově byla příprava kádru ve vojenských školách ovlivněna zavedením jaderných a raketových zbraní v Sovětské armádě, což si vyžádalo zásadní obsahové změny ve výuce i změny v učební dokumentaci. Celý tento komplex činitelů znamenal vznik podstatně vyšších kvalitativních i kvantitativních nároků na vojenskou školskou soustavu.

Pro přípravu vojáků z povolání vznikla tato vojenská školská soustava:

- vojenské přípravné školy s charakterem středních občanských škol (Vojenské školy Jana Žižky z Trocnova, Školy důstojnického dorostu),

- vojenská učiliště druhů vojsk a služeb, která poskytovala základní důstojnickou přípravu absolventům středních škol s maturitou,

- vyšší školy důstojníků pro další přípravu důstojníků,

- vojenské akademie, které poskytovaly vojenské vysokoškolské vzdělání příslušné odbornosti (Vojenská akademie, Vojenská politická akademie, Vojenská technická akademie, Vojenská lékařská akademie).

Vojenské školství převzalo v tomto období v podstatě osvědčený systém přípravy kádru Sovětské armády. Prodělalo však i v této etapě řadu obsahových a zejména organizačních změn. Podstatným organizačním zásahem do rozvoje vojenského školství bylo usnesení politického byra ÚV KSČ z 29. 4. 1958 „Organizace vojenského školství“. Samostatné vyšší školy důstojníků se zrušily a staly se součástí vojenských učilišť, sloučila se příprava

směru chemického, topografického a železničního do Ženíně technického učiliště a přípravu důstojnických kádří pěchoty a tankového vojska do vojenského učiliště. Zrušily se školy důstojnického dorostu, sloučila se Vojenská akademie Klementa Gottwalda s Vojenskou technickou akademií Antonína Zápotockého a byla vytvořena Vojenská akademie Antonína Zápotockého v Brně. Spojením těchto vysokých škol byla sledována jednak ekonomická hlediska, jednak hlediska zvýšení kvality v přípravě kádří. Byly vytvořeny předpoklady pro technizaci výuky velitelských kádří. Sloučení obou akademií přispělo k užšímu zkroubení výuky operačně taktických, teoretickotechnických a technických disciplín.

Rada těchto opatření však proběhla bez hlubších rozborů, bez komplexního postihnutí obecně se prosazujících tendencí v rozvoji vojenství, společnosti i školství. V soustavě vojenského školství začaly se projevovat určité disproporce, které však nebyly způsobeny samotným systémem přípravy kádří v ČSSR, ale vyplynuly z celého komplexu vlivů mezinárodních, vnitropolitických a vnitroarmádních změn. Tak např. vznikly některé samostatné školy i v těch případech, kdy bylo možné po hlubším uvážení a po důkladnějších ekonomických rozborech vytvořit raději větší společná školící střediska, popřípadě školit některé málo početné specializace na bázi civilních škol. Rozvoj školské soustavy a její organizační struktury byl olivněn i nedostatečně ujasněnými požadavky na počty školených posluchačů. Plánování, organizace školení a počty posluchačů se někdy určovaly podle okamžitých potřeb a nikoli z hlediska perspektivního rozvoje jednotlivých druhů vojsk a služeb. To vedlo v některých případech i k tomu, že ke studiu byli přijímáni uchazeči, kteří neměli mnohdy předpoklady pro ukončení studia. Někteří z nich se pak nedokázali ztotožnit s požadavky vojenského života a nesetrvávali v poměru vojáka z povolání. Přes tyto dílčí negativní jevy došlo však v této etapě k vytvoření kvalitativně nového systému v přípravě kádří, i když jeho formy byly někdy — především po vnější stránce — shodné s formami dřívější etapy. Rozhodující skutečností však bylo, že se v zásadě změnil obsah a funkce vojenského školství.

V období let 1959—1964 došlo k výraznému zvýšení nároků na přípravu velitelského sboru v důsledku dalšího odrazu vědeckotechnické revoluce ve vojenství. ČSLA byla postupně vyzbrojena novou bojovou technikou, značně náročnější a složitější než v předcházejících le-

tech. Technický rozvoj armády zákonitě kladl vyšší požadavky na všeobecně teoretickou a technickou přípravu kádří. Potřeba změn ve vojenském školství nebyla chápána pouze z hlediska dalšího zařazování jednotlivých technických předmětů do učebních plánů a programů, zvyšování počtu hodin a tím i prodlužování celkové délky přípravy, nýbrž bylo projevováno též vysoké úsilí, aby celý učebně výchovný proces byl zaměřen k získání hlubšího všeobecného a politického vzdělání, širšího technického rozhledu u velitelských směrů a zvýšení přípravy pro praktickou výchovnou práci u důstojníků technických směrů.

Systém přípravy kádří ČSLA v tomto období se vyznačoval poslopností vzdělání a tím, že zabezpečoval diferencované vzdělání pro jednotlivé funkce armády. Z této zásady bylo tehdy nutné vycházet proto, že důstojnický sbor měl i v této etapě značně různorodé základní i vysokéškolské vzdělání. (Jednoleté, dvouleté a tříleté školení ve vojenských učilištích, dvouleté a tříleté školení ve vojenských akademích.) Kromě toho byla v armádě řada důstojníků, kteří byli školeni ve vojenských školách ještě v době, kdy vedení bojové činnosti se předpokládalo jen za použití klasických zbraní. Další skutečností byla nízká úroveň všeobecného vzdělání u značné části důstojnického sboru. Z celkového počtu důstojníků absolvovalo vysokou školu jen 4,2 %, školu zakončenou maturitou pouze 20,1 % a ostatní školy 68,7 %. K zabezpečení souladu úrovně vzdělání a požadavků zvládnutí složité techniky byla přijata zásada, že ke studiu na vojenských učilištích budou přijímáni pouze uchazeči s úplným středním nebo odborným vzděláním. Kromě toho byla učiněna opatření k doplnění všeobecného vzdělání u značného množství mladých důstojníků, a to organizováním jednoletých a dvouletých maturitních kursů v posádkách.

Na základě skutečného stavu výkolenosti velitelského sboru, organizace a systému školství a potřeb doplňování armády byl v roce 1959 poprvé ve vývoji ČSLA zpracován a schválen průběh služby a přípravy důstojníka ČSLA, který vycházel v podstatě ze zásady, že zastávání každé funkce vyžaduje diferencované vzdělání. Systém předpokládal, že po absolvování školní jednotky (délka školení 1 rok u vojsk) a vojenského učiliště (délka školení 2 roky) bude absolvent 4—6 roků ve funkci velitele čety, 4—5 roků ve funkci velitele roty. V průběhu praxe na stupni velitele roty měli být důstojníci vybíráni do kursů středních velitelů,

jejichž absolventi by byli ustanovováni do funkcí velitelů rot, pracovníků štábů praporů, velitelů praporů a pracovníků štábu pluku. V průběhu plnění těchto funkcí měla být část důstojníků vybírána do jednoletého akademického kursu. Tento kurs byl určen pro důstojníky — neabsolventy vojenských akademií, kteří plnili své povinnosti ve vyšších funkcích a byli fyzicky starší, což jim neumožňovalo ucházet se o řádné studium na vojenských akademích a pro absolventy kursů středních velitelů, kteří se osvědčili v praxi a měli předpoklady pro ustanovení do funkcí ve vyšších stábech. Druhá část důstojníků byla vybírána ke studiu na Vojenské akademii.

Po absolvování Vojenské akademie byli důstojníci ustanovováni na funkce velitelů, zástupců a náčelníků štábů pluků a na funkce do štábu divize. Dále bylo stanoveno, že vybraní absolventi vojenských akademií po 6—8leté praxi budou povoláni do jednoletého vyššího akademického kursu, popřípadě na studium Nejvyšší vojenské akademie generálního štábu Sovětské armády. Obdobný průběh služby byl stanoven i pro důstojníky technických směrů s tím rozdílem, že jejich vysokoskolské studium bylo o 1—2 roky delší.

Tento systém přípravy kádru kromě několika organizačních změn platil až do roku 1966. Vojenská školská soustava se tedy po reorganizaci v roce 1959 skládala ze tří stupňů, a to z:

- vojenských přípravných škol,
- vojenských učilišť a
- vysokých vojenských škol [vojenských akademií].

Kromě toho byla však doplňována řadou kursů, které odrážely specifikum jednotlivých funkcí, velitelských stupňů a služeb v armádě. [Kursy středních velitelů, akademické zdokonalovací kursy, později vyšší zdokonalovací kursy a akademické zdokonalovací kursy.]

Pro přípravu praporčíků z povolání byly zřízeny dvouleté Vojenské odborné školy a soustava kvalifikačních kursů a zkoušek.

Vedle výrazného zvýšení nároků na přípravu vojáků z povolání došlo v první polovině šedesátých let k závažnému poklesu zájmu mládeže o studium na vojenských školách. Jako reakce na tento vážný problém, zejména u velitelských směrů, byla přijata některá dílčí opatření v obsahu přípravy těchto směrů.

V letech 1960—1963 byla postupně přebudována některá Vojenská učiliště na Vyšší vojenská učiliště. Vyšší typ vojen-

ských učilišť poskytoval absolventům vedle vojenské odborné přípravy na úrovni velitelů čet a rot (baterie) i **vysokoškolské civilní vzdělání na úrovni pedagogických fakult**, popřípadě vyšší odborné vzdělání ve strojírenských a elektrotechnických oborech absolventům některých vyšších vojenských technických učilišť. Opatření sledovala další prohloubení zejména přírodovědního vzdělání důstojníků a současně zvýšení zájmu mládeže o studium na těchto školách.

Na druhé straně se velmi záhy ukázaly i některé negativní jevy těchto opatření, která v podstatě totiž nepřispěla k významnějšímu zvýšení zájmu mládeže o studium na těchto nových typech vojenských škol. Navíc značně zkomplikovala učební výchovný proces na těchto školách.

Vyšší vojenská učiliště a vojenská učiliště kromě přípravy středních velitelských a technických kádru zabezpečovala nadále přípravu důstojníků v dlouhodobých zdokonalovacích kursech, v krátkodobých účelových kursech a přípravu praporčíků ve dvouletých vojenskoodborných školách praporčíků a v krátkodobých účelových kursech. Na bázi vojenských učilišť byli školeni i záložní důstojníci (v ŠDZ), poddůstojníci některých druhů vojsk ve školách mladších specialistů a uchazeči o přijetí do vojenských učilišť v jednoletých maturitních kursech. Ve vojenských učilištích byla tedy v podstatě mimo základní přípravu důstojníka organizována řada dalších stupňů školení, a to počínaje vojáky v základní službě a konče kursy důstojníků na stupni pluku.

V roce 1962 dochází k prohloubení vazeb vojenské školské soustavy na občanské školství. Byla přijata aplikace „Školského zákona“ a „Vysokoškolského zákona“ na podmínky armády, na základě zásady, že vojenské školství je nedílnou součástí jednotné školské soustavy. Bylo sice dořešeno zrovnoprávnění vzdělání, které poskytovala vojenská školská soustava se vzděláním, které poskytují občanské školy, avšak na druhé straně se projevil tendence potlačit vojenskoodbornou specifikou, zejména vojenských vysokých škol.

V dalších letech stále naléhavěji vystupuje do popředí otázka, zda systém přípravy kádru, který doposud plnil postvenné úkoly, bude moci plnit tyto úkoly i v dalším perspektivním rozvoji naší společnosti i armády. Hlavní nedostatky dosavadního systému přípravy kádru a vojenské školské soustavy byly:

- roztržitost vojenských škol, kursů, studijních oborů a specializací do velkého množství různých typů a stupňů;

— skutečnost, že každá funkce v armádě vyžadovala v podstatě speciální školení;

— systém přípravy kádru v ČSLA byl ekonomicky vysoce nákladný;

— požadavek připravit důstojníka úzké specializace okamžitě použitelného k výkonu funkce u vojsk je pro vojenské vysoké školy těžko splnitelný a stává se brzdou širší teoretické přípravy na škole. Při nedostatku času na další sebevzdělávání důstojníků u vojsk bylo stále více voláno po přeškolení důstojníků při přechodu z jedné funkce na druhou. To bylo možné řešit jedině rozšiřováním počtu kursů, specializací a předmětů;

— kromě toho takové speciální vzdě-

lávání pro každou funkci způsobovalo značné oddalování důstojníků od vojsk a narušovalo bojovou pohotovost útvarů;

— dosavadní systém přípravy kádru byl i přes zrovnoprávnění vzdělání s civilními školami málo přitažlivý;

— vojenské školství při značném množství typů o stupňů škol a kursů rozptylovalo přidělené prostředky finanční i materiální a neumožňovalo vybudování moderně vybavených středisek školení;

— přijatý způsob školení kádru armády vyžadovalo značné množství velitelského a učitelského sboru, administrativně organizačního aparátu, takže se vzdělávací systém jevil jako ekonomicky velmi nákladný.

Systém přípravy kádru ČSLA z r. 1966

V roce 1964–1965 vedly rozsáhlé rozborů dosavadní školské soustavy k návrhu nového systému přípravy kádru ČSLA, schváleného předsednictvem ÚV KSČ dne 8. 3. 1966. Nový systém (ve vojenské veřejnosti často označovaný jako „nový model“) měl odstranit dva stále narůstající rozpory:

1. mezi vysokými požadavky na kvalitu velitelského sboru armády a již zastávajícím systémem jeho přípravy,

2. mezi potřebou značného počtu kvalifikovaných vojáků z povolání a stále hůře plněným nábořem do vojenských škol.

Kvalita velitelského sboru se měla v novém systému zvýšit především tím, že základní důstojnická příprava měla být poskytována absolventům středních škol s maturitou na vysokoškolské úrovni. Vzdělávání důstojníků pro vyšší funkce mělo být zabezpečováno především postgraduálním studiem.

Nedostatek kvalifikovaných kádru v důsledku nedostatečně plněného náboru měl být ve značné míře řešen převodem značného množství důstojnických funkcí na funkce praporčíků, které měly být obsazovány praporčíky, absolventy čtyřletých Vojenských středních odborných škol s maturitou. Náborová základna do vojenských škol se měla tak rozšířit o mládež přecházející ze škol II. stupně.

Vojáky z povolání v novém systému podle pracovní naplně funkcí a zejména podle požadavků na vzdělání bylo možné zařadit do těchto čtyř skupin:

— kádry s odborným vojenským vzděláním (vojáci v další službě),

— kádry s úplnou vojenskou střední odbornou přípravou (příslušníci sboru praporčíků),

— kádry s vysokoškolským vzděláním (důstojníci),

— kádry, pro které je nezbytné specializované vzdělání jako nadstavba nad vysokoškolskou kvalifikací.

V průběhu realizace nového systému přípravy vojáků z povolání ukázaly se však velmi záhy vážné problémy. Některé z nich vyplynuly ze značně urychleného zavádění nového systému v život, ač nebyly ještě vytvořeny všechny základní předpoklady pro jeho realizaci. Další problémy vznikly z toho, že nebyla včas zpracována koncepce přechodného období na nový systém přípravy kádru. Negativně se projevila skutečnost, že **nový systém ve značné míře narušil obvyklou strukturu důstojnických funkcí v Sovětské armádě i v ostatních armádách států Varšavské smlouvy**. Nový systém nebyl dostatečně objasněn velitelskému sboru, setkával se proto s nepochopením, zejména když **nijak nepomohl řešit složitou situaci u vojsk ve vážném nedostatku základních důstojnických funkcí — veliteli čet a rot (baterií)**. Vojska vytýkala novému systému přemíru teorie a značné potlačení vojenské specifiky v přípravě velitelských kádru. Mohl bych uvést ještě celou řadu výhrad oprávněných i méně oprávněných, objektivních i někdy naopak značně subjektivního charakteru.

Na druhé straně nemůžeme však nevidět i značné progresivní stránky tohoto systému, která i dnes jak z hlediska jednání XIV. sjezdu KSČ, tak z vyhodnocení zkušeností vojenského školství SSSR i ostatních armád Varšavské smlouvy, zůstává plně platná. **Je to zejména ta část usnesení PUV KSČ z 8. 3. 1966, která jednoznačně orientuje systém přípravy kádru ČSLA na další prohlubování vzdělanosti velitelského sboru.**

Léta 1967—1971 jasně ukázala, že **přijatý systém nebyl schopen sám o sobě podstatněji zvýšit zájem mládeže o vojenské povolání**. Je pravda, že poměrně uspokojivě byl plněn nábor patnáctileté mládeže do nově zřízených vojenských středních odborných škol pro praporčíky. Na doplnění velitelského sboru ČSLA (zejména rozhodujících oborů, jako je např. vševojskový velitelský) neměl však nový systém prakticky žádný pozitivnější vliv. Nepříznivý stav v doplnění nejnižších funkcí velitelského sboru byl naopak ještě dále zhoršován značnými úbytky po-

sluchačů vojenských škol již v průběhu studia. Vážná situace u vojsk v nenaplnění důstojnického sboru na základních důstojnických funkcích ukázala na nerealnost přípravy velitelských kádrů **jen formou 4—5letého studia**, jak to předpokládalo usnesení PÚV KSČ z 8. 3. 1966. Velení armády muselo proto přijmout **mimořádná opatření** k urychlenému doplnění a přípravě důstojnického sboru. K 1. 9. 1970 byly zřízeny **Roční důstojnické školy** pro maturanty (RDŠ) a v roce 1971 **Dvouleté důstojnické školy** pro vyučenou dělnickou a rolnickou mládež (DDŠ).

Hlavní zásady současného rozvoje vojenského školství a cesty k jeho dalšímu zdokonalování

Rezoluce XIV. sjezdu Komunistické strany Československa v oblasti školské politiky ukládá „důsledně uskutečňovat jednotnou celostátní školskou politiku, zvyšovat účinnost řízení, postupně a cílevědomě zkvalitňovat celý školský systém, pokračovat v rozšiřování a modernizaci hmotné základny školství“. Tento úkol se plně vztahuje i na vojenské školství, které v současné zaváděném systému přípravy vojáků z povolání usiluje o důsledné naplnění Rezoluce a jednání XIV. sjezdu v oblasti komunistické výchovy a dalšího vzdělávání naší mládeže. Nutnost a cesty dalšího zkvalitňování vzdělání důstojníků jsou chápány a budou uskutečňovány tak, jak to výstižně vyjádřil ministr národní obrany maršál Sovětského svazu A. A. Grečko v knize „Na stráž míru a výstavby komunismu“, kde mimo jiné uvádí: „Avšak vojenský nestojí na místě. Zbraně a bojová technika se neustále zdokonalují. V souladu s tím se stupňují i požadavky na všechny vojáky, především důstojníky. Nynější důstojník musí kromě vojenské teorie znát matematiku, jadernou fyziku, radioelektroniku. Všichni vojáci, a především velitelé, důstojníci štábu a političtí pracovníci musí včas a důsledně studovat nejnovější poznatky vědy a techniky. Spojování vysoké ideovosti, vojenskoteoretické a technické připravenosti umožní úspěšně řešit úkoly vojenské profese.“

Potřeba zvyšování vzdělanosti důstojnického sboru a splnění shora uvedených požadavků mají být realizovány **poskytováním základní vysokoškolské přípravy všem důstojníkům na Vysokých vojenských školách (VVS)**. Tam získají absolventi velitelských oborů střední vojenské vzdělání (např. u motostřeleckého a tankového vojska pro zastávání velitelských funkcí do funkce velitele praporu v to) a **vysokoškolské inženýrské vzdělání v oblasti provozu (exploatace) vojenské techniky**. Po

několikaleté úspěšné praxi u vojsk budou vybraní důstojníci — absolventi velitelských oborů Vysokých vojenských škol vysíláni na Vojenskou akademii, kde se jim dostane **vysokého vojenského vzdělání** formou postgraduálního studia velitelsko-štabního oboru. Úspěšným absolventem tohoto studia budou připraveni pro zastávání velitelských a štabních funkcí na stupni útvar a na jiné vyšší funkce podle stanovené nomenklatury. Pro velitelské a některé štabní funkce od svazku výše se předpokládá i nadále vysílat nejperspektivnější důstojníky do Akademie Generálního štábu Sovětské armády, případně ke studiu jiných sovětských vojenských škol a kursů.

Délka studia velitelských oborů na Vysokých vojenských školách má být čtyři léta, studium na Vojenských akademii dva roky, celková doba přípravy důstojníků velitelských oborů na obou školách neměla by přesáhnout dobu 8, výjimečně 7 let.

Důstojníci vojenskotechnických oborů mají být školeni jednak ve 4letém studiu na **Vysokých vojenských technických školách**, jednak v 5letém studiu na **inženýrských fakultách Vojenské akademie** pro speciální vojenskoinženýrské funkce u vojsk, v opravárenských a výrobních závodech a ve výzkumných zařízeních. Předpokladem přijetí na tyto vysoké vojenské technické školy je obdobně jako u velitelských oborů maturita.

Vysoké vojenské technické školy poskytují svým absolventům **střední vojenské a vysokoškolské inženýrské vzdělání v oblasti provozu a oprav vojenské techniky**. Jsou zařazováni na základní funkce důstojníků — techniků v rotách a praporech.

Po několikaleté úspěšné praxi u vojsk nebo na závodech dostane se vybraným absolventům Vysokých vojenských škol

možnost získat **vysoké vojenské vzdělání a prohloubit si své vojenskoinženýrské vzdělání** na VAAZ v délce 3 let. Absolováním studia jsou připraveni zastávat funkce technických zástupců velitelů útvarů nebo vyšší technické funkce ve štábech.

Předpokládá se, že na některé technické funkce budou přeškolení i důstojníci z velitelských oborů. Budou moci být přeškoleni buď v různých technických kursech pro výkon středních technických funkcí nebo formou postgraduálního velitelskoinženýrského studia na Vojenské akademii A. Zápatockého v tříletém studiu. **V tomto případě získají vysoké vojenské vzdělání a prohloubí si inženýrsko-technické vzdělání.**

Důstojníci týlových specializací budou školeni obdobně jako velitelské obory ve 4letém studiu na Vysoké vojenské škole, kde se jim dostane **středního vojenského a vysokoškolského inženýrsko-ekonomického vzdělání.** Po absolvování školy budou zastávat základní a střední funkce v týlu, v týlových službách a ve finanční službě. Rovněž u nich po několikaleté úspěšné praxi budou někteří vybráni na dvouleté postgraduální studium na Vojenské akademii, aby mohli zastávat uvedené funkce na stupni útvar a výše.

Nový vzdělávací systém respektuje specifiku povolání a tedy také nutnou odlišnost v přípravě **důstojníků pilotů** od důstojníků pozemního vojska. Jejich přípravu má zabezpečovat **Důstojnická pilotní škola**, kam budou přijímáni maturanti z civilních škol a maturanti absolventi Vojenských středních odborných škol letecká a vojsk PVOS. Délka studia pro občanskou mládež se předpokládá v trvání 3 let, pro absolventy VSOŠ 2 léta. Absolventi Vojenské pilotní školy budou vyřazováni v hodnosti poručíků. Jejich další vzdělání má být obdobné jako u důstojníků pozemního vojska — po několikaleté vojskové praxi budou vybráni z nich školeni na VAAZ pro velitelské, štábní anebo i technické funkce v letectvu.

Příprava důstojníků stranického a politického aparátu má být řešena podle stejných zásad jako u důstojníků velitelsko-štábních směrů. Maturanti vojenských a civilních škol, členové a kandidáti KSČ, budou přijímáni na 4leté studium **Vysoké vojenské politické školy**, kde se jim dostane **středního vojenského a vysokoškolského společenskovedního vzdělání.** Po absolvování školy budou vyřazeni v hodnosti poručíků a budou zastávat funkce politických zástupců velitelů rot a praporů. Také z nich po určité době úspěšné praxe budou vybíráni někteří důstojníci pro

postgraduální studium na Vojenské politické akademii. Předpokládá se, že v tříletém studiu prohloubí svoje vojenské i společenskovední vzdělání a budou pak vykonávat vyšší funkce ve stranickém a politickém aparátu především u útvarů a svazků.

Jak již vředu jsem uvedl, **bude realizován nový systém přípravy kádrů ČSLA postupně.** Po určitou dobu bude ještě dobíhat školení důstojníků a praporčíků, kteří začali studovat podle učebních plánů dosavadního řádného systému (tedy systému schváleného v roce 1966 zahrnující studium na Vojenské akademii AZ, Vyšších vojenských učilištích, Vojenských učilištích a Vojenských středních odborných školách) i dříve schválených forem přípravy maturantů v Ročních důstojnických školách a mladých dělníků a rolníků v Dvouletých důstojnických školách.

Nový systém pamatuje i na **další vzdělávání důstojníků, kteří absolvovali dřívější Vojenská a Vyšší vojenská učiliště.** Předpokládá se, že vybraným z nich (zpravidla mladším 35 let), kteří mají politické, odborné i zdravotní předpoklady, se dostane vysokého vojenského vzdělání na VAAZ ve velitelsko-štábních a týlových oborech pro výkon funkcí na stupni útvar a svazek, případně i pro některé další odpovídající funkce. Studium bude 2—3leté podle toho, zda půjde o absolventy bývalých Vyšších vojenských škol anebo Vojenských učilišť.

Ve velitelsko-inženýrských oborech se dostane absolventům bývalých technických učilišť na VAAZ za analogických podmínek vysokého vojenského vzdělání a vysokoškolského inženýrskotechnického vzdělání. Tito důstojníci budou po absolvování VAAZ vykonávat funkce zástupců velitelů útvarů pro technické věci, vyšší technické funkce u vojsk nebo jiné jimi na roveň postavené funkce.

Obdobně bude řešeno i **další vzdělávání důstojníků politického a stranického aparátu z dřívějších forem školení** na Vojenské politické akademii ve 4letém studiu.

Pro důstojníky absolventy bývalých Vojenských a Vyšších vojenských učilišť, kteří nemají potřebné předpoklady pro studium na vojenských akademích anebo jsou věkově starší, budou organizovány **různé kurzy podle potřeby velení ČSLA.** Vzdělávání důstojníků absolventů bývalých Vyšších vojenských učilišť (4letých) bude považováno za rovnocenné vzdělání absolventů Vojenských vojenských škol.

Nenaplněnost v základních důstojnických funkcích u vojsk si vynucuje, **aby ještě po určitou dobu pokračovala pří-**

prava podporučíků z povolání v RDŠ a DDS. Předpokládá se, že do základních důstojnických funkcí budou ustanovováni i vybraní absolventi Vojenských středních odborných škol a praporčiči s maturitou, kteří budou po přiměřené praxi a složení důstojnických zkoušek jmenováni podporučíky z povolání. Školení v RDŠ a DDS bude postupně omezováno a zrušeno až náborů z řad maturantů a vyřazované první ročníky absolventů nových Vysokých vojenských škol pokryjí potřebné počty základních důstojnických funkcí.

Získání vysokoškolského vzdělání bude umožněno také nejspokojenějším absolventům RDŠ, DDS a podporučíkům jmenovaným z řad praporčíků. Po odpovídající praxi mohou získat další vzdělání na Vysokých vojenských školách nebo na vojenskoinženýrských oborech VAAZ v případě, že se rozhodnou natrvalo zůstat v ČSLA jako důstojníci z povolání. V tomto případě se

u nich předpokládá zkrátit stanovenou dobu vysokoškolské přípravy o jeden rok. Ostatní podporučíci z povolání podle potřeby zastáváním funkcí budou školeni v různých krátkodobých kursech.

Pokud se týče přípravy praporčíků v novém systému vychází se ze zásady, že má být realizována s ohledem na předpokládané změny ve struktuře velitelského sboru. V důsledku těchto změn se má postupně omezovat příprava praporčíků na Vojenských středních odborných školách jen na počty, které budou nutné pro obsazení nejnáročnějších praporčických funkcí, pro něž bude vyžadováno absolvování VSOŠ s maturitou. Většina praporčíků má být však připravována především v krátkodobých, dvou až šestiměsíčních kursech. Příprava některých náročnějších praporčických funkcí bude v jednorocním školení na Vojenských odborných školách.

— * —

Zkušenosti vzdělávacích systémů v celém světě a ve všech oblastech lidské činnosti ukazují, že neexistují takové ideální vzdělávací soustavy, které by v průběhu kratšího či delšího období nezastaraly, které by nepotřebovaly určitých úprav, inovací nebo i podstatných změn.

Vzdělávací systémy vojáků z povolání procházejí zvláště v posledních deseti až patnácti letech prudkým, dynamickým vývojem. Mezi hlavní příčiny tohoto objektivního jevu je skutečnost, že v jejich charakteru, struktuře, obsahu i metodách se výrazně odražejí změny vyplývající z proměn samotné povahy důstojnické profese. Nové náročné požadavky na vojáka z povolání v socialistických armádách jsou přímým odrazem jak sociálně politických a vojenskopolitických faktorů, tak faktorů vojenskoodborných a vlivů proměn, které celosvětově probíhají v charakteru vzdělávacích systémů.

Také vojenské školství naší socialistické republiky usiluje o to, aby se v jeho vzdělávacím systému, v principech a kritériích přípravy vojáků z povolání, co nejvíce odrážely vlivy růstu vzdělanosti naší mládeže i ostatního rozvoje naší socialistické společnosti, aby v charakteru přípravy velitelských kádřů byly respektovány vlivy vědeckotechnické revoluce ve vojenství a požadavky rozvoje objektivně se prosazující jednoty vojenských vzdělávacích systémů států účastníků Varšavské smlouvy.

Krátký přehled vývoje našeho vojenského školství, jeho úspěchy i některé nedostatky názorně ukazují, že bychom ani

v novém systému přípravy vojáků z povolání neměli podceňovat ty minulé zkušenosti, které neztratily svůj význam. Na druhé straně stejně škodlivá by byla fetišizace minulých zkušeností a zvyklostí, zejména v podmínkách soudobých podstatných změn ve vojenství. Podstatné kvalitativní změny ve všech oblastech vojenství, stejně jako značná složitost mezinárodní situace mají významný vliv na charakter vojenského povolání a činí učebně výchovný proces všech vojáků mnohem složitější, mnohostrannější a dynamičtější. Absolventi vojenských škol setkávají se ve své každodenní práci stále více s mnoha otázkami, jejichž kvalifikované řešení závisí ve značné míře na tom, jak je dokázaly tyto školy připravit. Tyto skutečnosti kládou na vojenské školství, zejména před vojenské vysoké školy a vojenské akademie nové složité otázky, které výrazně zvyšují jejich úlohu v celoarmdním organismu, při zvyšování vysoké bojové schopnosti a zabezpečení trvalé bojové pohotovosti celé naší armády.

Zaváděný systém odpovídá současným poznatkům a požadavkům vojenského školství v socialistickém státě. Je schopen se dále rozvíjet a obohacovat o nové společenské poznatky i o výsledky rozvoje teorie a praxe vojenství. Opírá se o bohaté zkušenosti a vynikající výsledky sovětského vojenského školství. Jeho institucionální zabezpečení je řešeno a bude vyřešeno v nejbližší době. Přesto však všichni, zejména pracovníci vojenského školství, musíme si být vědomi, že zavedení samotného systému, byť sebedokona-

lejšího, nemůže samo o sobě vyřešit všechny dosavadní problémy a přinést okamžité výsledky. Ve vzdělávacích systémech, v přípravě na náročná povolání, se zázraky nedějí, tím méně v době několika měsíců či 1—2 let. Je to dlouhodobý proces, v pravém slova smyslu zápas s minulým, přežitým způsobem přípravy při postupném zlepšování celého učebně výchovného systému, při postupném překonávání návyků jak vžitých norem, tak obsahu i metod a při dosahování nových postupných cílů.

Nový systém přípravy vojáků z povolání zahrnuje rozsáhlý komplex nejružnějších opatření, aby mohl ve svém celku fungovat jako ucelený výchovně vzdělávací systém. Za jeden z nejdůležitějších problémů je třeba v současné době považovat řešení otázek náboru uchazečů a výběru posluchačů do vojenských škol. Je

to problém daleko širší, než aby se mohlo podařit úspěšně vyřešit jen resortu ministerstva národní obrany. Je to otázka, která úzce souvisí s procesem formování morálně politických a morálně bojových kvalit našich občanů a s formováním jejich uvědomělých postojů k obraně socialistické vlasti a socialistického tábora.

Základem fungování nového systému přípravy vojáků z povolání jsou a zůstanou pedagogičtí pracovníci, velitelský sbor, politické a stranické orgány, stranické a mládežnické organizace, posluchači a vlastní prostředí a režim našich vojenských škol. Na jejich přístupu k novému systému vzdělání důstojníků a praporčíků, na jejich cítění, obětavé, trpělivé a kvalitní práci bude v prvé řadě záviset postup a realizace nového systému a dosahování kvalitativně vyšších výsledků v přípravě nových kádrů ČSLA.